

УДК: 327.8

Ветринський І. М.

*Кандидат політичних наук, науковий співробітник ДУ «Інститут
всесвітньої історії НАН України» (м. Київ)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РОСІЇ В КОНТЕКСТІ КРИМСЬКОЇ КРИЗИ

Розглядаються наслідки Кримської кризи березня 2014 року, аналізуються можливі шляхи та форми подальшого розвитку політичної системи Російської Федерації, її геополітичні імперативи та трансформація зовнішньополітичної стратегії

Ключові слова: *геополітика, геополітична стратегія Росії, неоімперські зазіхання, геоekonomіка, кримська криза, сепаратизм.*

Драматичні події під час київського «Євромайдану» в кінці 2013—на початку 2014 р., зумовлені глибокою внутрішньополітичною та економічною кризою в державі, призвели до зміни вищого політичного керівництва, масштабних суспільних перетворень та корекції зовнішньополітичного вектору України. Згадані події мали величезний міжнародно-політичний резонанс: на відміну від США, ЄС та більшості держав світу, що виказали підтримку демократичних трансформацій в нашій країні, Росія зайняла принципово іншу—відверто ворожу позицію. Вона проявилася в демонстративному наданні протекції біглому президентові В. Януковичу та іншим членам його команди, що офіційно оголошені в розшук за скоєні на батьківщині злочини, в розгортанні масштабної інформаційно-пропагандистської кампанії спрямованої проти нового керівництва України, а також у відкритій військовій агресії, результатом якої стало порушення територіальної цілісності нашої держави та анексія Росією півострова Крим. Крім того, спецслужби РФ інспірували початок масштабних сепаратистських заворушень на Півдні та Сході України, що згодом переросли в реальні бойові дії між урядовими військами та проросійськими терористами. Після низки поразок проросійських сепаратистів на Донбасі, Росія вдалася до прямого військового вторгнення на територію Луганської та Донецької областей.

Події Кримської кризи та російська агресія на Донбасі не лише продемонстрували неоімперську сутність російської зовнішньополітичної

стратегії, але й довели, що власні геополітичні амбіції для РФ важливіші за існуючий міжнародно-правовий порядок, оскільки процес окупації Криму та супутні агресивні дії відбувалися на тлі порушення низки двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів. Подібні дії являють собою приклад повної неповаги до основних норм міжнародного права. Звичайно всі наслідки даної ситуації передбачити важко, але можна з упевненістю стверджувати, що вона матиме визначальний вплив на трансформацію структури міжнародних відносин яка склалася після Холодної війни та ревізію системи міжнародної безпеки.

Метою даної статті є аналіз можливих шляхів та форм подальшого розвитку політичної системи РФ, її геополітичних імперативів та зовнішньополітичної стратегії.

Одночасно з подіями українського «Євромайдану», в Росії на тлі нищівної критики цих процесів відбувався процес планомірного знищення багатьох громадянських прав та свобод. Результати були закріплені на законодавчому рівні, так були прийняті закони, що суттєво обмежували права громадян на мирні зібрання та вводили покарання шляхом позбавлення волі за порушення й без того жорстких законів щодо участі в мітингах [3]. Також було введено покарання у вигляді позбавлення волі за т. з. заклики до порушення територіальної цілісності держави, що на тлі анексії Криму носить характер заборони публічних дискусій щодо цього факту [8]. Певним апогеєм стало надзвичайне розширення повноважень ФСБ, яке викликало обурення навіть у російських комуністів [5]. Одночасно в пресі розгорнулася справжня пропагандистська кампанія проти України та Заходу, насамперед США. Від звичної маніпуляції фактами та однобокої подачі інформації, російські ЗМІ перейшли до відвертої брехні та фальсифікацій, вигадуючи подекуди зовсім нереалістичні сюжети покликані спотворити бачення й розуміння реальної ситуації в Україні та її відносин з РФ, а також сформувати негативне ставлення до нашої держави як всередині Росії, так і на міжнародному рівні. Подібна «демонізація» всього українського, а особливо нового керівництва держави і подій які передували його появі, необхідна Кремлю в першу чергу як засіб попередження реалізації подібних сценаріїв в самій Росії, оскільки об'єктивні передумови соціального вибуху, що існують вже зараз, в майбутньому будуть тільки посилюватись. Теж саме стосується й анексії Криму та розв'язання збройного конфлікту на Донбасі — всі ці дії переслідують дві основні цілі: максимальна дестабілізація ситуації в Україні аж до її можливого розпаду, відповідно створення жахливої «картинки» для внутрішнього споживання; а також

посилення підтримки чинної влади РФ та зокрема В. Путіна, якого зображують «збирачем земель» та реставратором найкращих традицій минулого. Все це відбувається на тлі одночасного підсилення репресивного апарату всередині країни як на законодавчому, так і на практичному рівні. Так, зокрема, більшість фігурантів т. з. «Болотної справи» нещодавно отримали реальні тюремні терміни за обвинуваченнями, які багато хто вважає сфальсифікованими [2].

Судячи з останніх тенденцій, навряд чи слід очікувати, що вектор розвитку політичної системи РФ зміниться в бік лібералізму, скоріше за все російське суспільство буде ставати все більш закритим, оскільки лише таким чином можливо протягом певного часу підтримувати створені пропагандою міфи про «добраго Путіна», «український фашизм» чи «агресивний Захід», що покликані легітимізувати дії влади щодо інтенсифікації «закручування гайок» всередині держави й конфронтаційну зовнішню політику. Разом з тим подібна ситуація навряд чи може бути довготривалою, оскільки епоха глобалізації характеризується «звуженням» часових рамок, в тому числі стосовно суспільних процесів. Історичні приклади демонструють низьку ефективність та відносну нетривалість існування тоталітарних режимів, і навряд чи російський варіант, до якого швидкими темпами наближається сучасне керівництво РФ, стане винятком. Ключовою проблемою російської геополітики вже найближчим часом стане вкрай обмежений ресурсно-мобілізаційний потенціал держави: невідповідність кількості населення (яке до того ж постійно зменшується) колосальним розмірам території РФ є лише одним з об'єктивних факторів ризику. Так, для порівняння, населення Росії лише в 3,15 рази більше ніж в Україні, в той час як її території більша за українську майже в 30 разів. Стійке небажання керівництва Росії звернути увагу на комплекс внутрішніх проблем та розробити ефективну модель модернізації держави може мати найсерйозніші наслідки вже в середньостроковій перспективі—7–10 років, особливо в контексті агресії проти України, результатом якої вже є низка міжнародних санкцій в економічній та військовій сфері.

Питання національної безпеки будь-якої держави починається з визначення загроз чи викликів, серед яких можна виділити внутрішні та зовнішні виклики. До перших можна віднести корупцію, неефективну модель національної економіки, обмежені енергоресурси, небоєздатну армію, важку демографічну ситуацію, міжнародну ворожнечу, значну соціальну нерівність тощо. Зовнішні виклики—це насамперед територіальні претензії з боку сусідів, підризна діяльність іноземних

спецслужб, цілеспрямовані інформаційно-пропагандистські кампанії інших держав та ін. Принципова різниця між згаданими групами загроз полягає в тому, що для подолання внутрішніх викликів держава має набагато більше інструментів, оскільки вони входять до її юрисдикції. Для цього необхідна політична воля, пошук відповідних механізмів та професійність виконавців. В той же час протидія зовнішнім викликам вимагає консолідації зусиль всієї держави та наявності відповідних ресурсів. Головним завданням держави в цьому контексті стає адекватна оцінка ситуації, визначення пріоритетів та побудова ефективної стратегії. Звичайно, чим менше уваги керівництво держави приділяє подоланню внутрішніх викликів, тим гостріше постають відповідні проблеми, що суттєво знижує можливості держави протистояти зовнішнім загрозам. Найкращим прикладом може слугувати Україна, де наявність критичної маси внутрішніх чинників (корупція, «проросійська підривна робота», розвалена армія тощо) зумовила неможливість ефективно протистояти російській агресії в Криму й призвела до фактичної втрати контролю над півостровом, а також зумовила великі втрати під час початкових етапів кризи на Донбасі. Результатом ледве не стала втрата низки областей півдня й сходу, що означало б фактичну втрату державності. Водночас, не дивлячись на те, що українському суспільству доводиться в концентрованій формі проходити такі етапи як «повстання», «війна» та «зовнішня агресія», Українська держава продовжує існувати та навіть більш-менш успішно протистояти викликам, що однозначно спростовує всі пропагандистські закиди щодо «несформованої нації» чи «failed state».

В цьому контексті необхідно усвідомити, що Росія має набагато більше викликів ніж Україна, що зумовлено масштабами держави, місцем та роллю, яку вона відіграє на світовій арені. Це в свою чергу суттєво знижує її потенціал у боротьбі з зовнішніми загрозами, яких також існує чимало. Окрім вже згаданої демографічної проблеми, що зумовлює драматичну невідповідність кількості населення РФ та величини її території, на російському прикладі ми можемо спостерігати практично весь «джентльменський набір» ризиків — корупція, соціальна нерівність, неефективна економічна модель, міжнаціональна ворожнеча, застаріла транспортна інфраструктура та ін. Виключенням є відсутність проблем з мінеральними ресурсами та енергоносіями, проте наведені вище чинники перешкоджають ефективному використанню цієї конкурентної переваги. В контексті зовнішніх викликів необхідно наголосити, що принаймні двоє сусідів Росії з числа держав-

лідерів світової спільноти—КНР та Японія мають до неї територіальні претензії. Зважаючи на те, що обидві згадані країни мають величезну проблему перенаселення, дані претензії рано чи пізно цілком можуть перейти у відкрите протистояння. На цьому тлі особливо дивною виглядає орієнтація Путіна на східний зовнішньополітичний вектор, який проявляється у систематичному заграванні з Китаєм, а також жорстка антиамериканська та антизахідна риторика з боку Росії—за іронією долі Сполучені Штати не мають до неї жодних територіальних претензій. Звичайно, у питанні збереження територіальної цілісності Кремль традиційно покладається насамперед на стратегічні ядерні сили, проте не варто забувати, що Китай також є ядерною державою, а його людський потенціал практично необмежений. Разом з тим окрім збройного протистояння є чимало способів «м'якої експансії»: так, особливо в прикордонних районах, вже багато років йде процес поступового заселення практично пустих російських територій вихідцями з КНР. Нещодавно керівництво КНР запропонувало Путіну створити в Сибіру «особливу економічну зону», яка з огляду на асиметрію економічного потенціалу двох держав, згодом стала б практично підконтрольною Пекіну територією [9]. Поки що жодної відповіді з боку Москви не пролунало, але сама пропозиція яскраво демонструє стратегічні наміри КНР, що має дуже багато грошей і відчуває значний брак території. Таким чином якщо США, які сучасна російська пропаганда змальовує «ворогом №1», є скоріше надуманим та «інерційним» суперником для пострадянської еліти РФ, КНР—є супротивником об'єктивним, з яким до того ж вона має понад 4000 кілометрів спільного сухопутного кордону.

Події в Україні наочно продемонстрували, що Москва цілковито повертається до класичної імперської політики та стратегії, що полягає у зовнішній експансії з метою встановленні та підтримання військовим шляхом політичного контролю за набутими територіями. Як зазначає Дж. Шерр «зовнішня політика Росії впливає з національної імперської традиції» [10, с. 17] В якості інструменту в російському випадку виступає створення на захоплених територіях квазідержавних утворень, які цілком контролюються Росією у військовому та політичному сенсі. Саме так РФ діяла в Грузії, таким був сценарій Кримської кризи і аналогічний підхід реалізується на Донбасі. Участь Росії в східноукраїнському конфлікті не викликає жодних сумнівів—більша частина бойовиків терористичних організацій ДНР та ЛНР є громадянами Росії, що вже мали військовий досвід, пройшли спеціальну підготовку в таборах на території РФ та озброєні найновішими зразками російської зброї.

Надважливим чинником російської неоімперської стратегії є інформаційна, а радше дезінформаційна політика небачених масштабів — за допомогою підконтрольних ЗМІ всередині країни та за кордоном, шляхом жакливиx мانیпуляцій та відвертої брехні, створюється практично альтернативна реальність, в якій експансивні дії російського керівництва виправдовуються певними «високими» цілями. Разом з тим відбувається «демонізація» уряду держави — об'єкта агресії, створюються або просто вигадуються жакливі картини масових вбивств, катувань тощо. Подібна інформаційна політика покликана здійснити вплив на суспільну думку в світі, тим самим зменшивши можливості демократичних урядів у протидії російській експансії.

Кремлівське керівництво та зокрема В. Путін продовжують ідентифікувати себе з Радянським Союзом, розглядаючи Росію лише як провідну складову «Імперії СРСР». Путін колись зауважив, що «розпад СРСР став найбільшою трагедією 20 століття» [7]. Світові ЗМІ постійно згадують цю фразу аналізуючи особливості зовнішньої політики РФ і відмічаючи певні «реваншистські» настрої Росії на світовій арені, проте Путін жодного разу не спростував закиди, щодо намірів реставрації СРСР в тій чи іншій формі. Одним з головних «реставраційних» проєктів Путіна є ідея створення Євразійського союзу, який за аналогією з ЄС мав би почати своє формування з економічної інтеграції країн членів (Митний союз тощо), а в майбутньому цілком ймовірно зближення продовжилося б у політичній та безпековій сферах. Зважаючи на економічний та військовий потенціал майбутніх членів Євразійського союзу (Росія, Білорусь, Казахстан, Вірменія тощо), процеси інтеграції цілком природно носитимуть асиметричний характер, оскільки за всіма показниками Росія дуже суттєво випереджає своїх потенційних партнерів. Протягом тривалого часу керівництво РФ різними шляхами прагнуло долучити до згаданих процесів Україну. Незважаючи на офіційно задекларований в нашій державі курс на євроінтеграцію, Москва мала багато важелів впливу на прийняття рішень в Україні та успішно використовувала їх для досягнення мети. Саме тому настільки вороже був сприйнятий Євромайдан, перемога якого поховала будь-які надії на перемогу проросійського зовнішньополітичного вектору в Україні. Тож в якості останнього засобу впливу Путін вдався до прямої військової агресії, анексувавши Крим та розпочавши бойові дії на сході України. Подібний підхід є неприйнятним в умовах сучасної міжнародної системи, особливо зважаючи на центральноєвропейське положення України, що робить загрозу провідним країнам Старого

Світу більш ніж реальною, тож реакція світової спільноти була швидкою та консолідованою — дії Москви були рішуче засуджені, а низка країн, зокрема США і ЄС, запровадили секторальні економічні санкції проти РФ. Разом з тим, агресивна зовнішня політика Росії цілком відповідає її імперській стратегії відродження «СРСР—2.0», оскільки Радянський Союз був імперією класичного зразка. Імперія—це специфічна політична система, яка характеризується військовим домінуванням центру над периферією та прагне до глобального поширення. Імперія не має і не визнає постійних кордонів, оскільки ірраціональний потяг до абсолютної безпеки спонукає її до постійного розширення. Типовими ознаками класичної імперії є опора на військовий потенціал як інструмент досягнення політичних цілей, наявність відповідної імперської ідеології, а також певне «месіанське» сприйняття світу, яке ґрунтується на упевненості в неповторності та унікальності власної культури та ідеології, що їх імперія прагне поширити на весь оточуючий світ [1, с. 112]. Всі ці риси були властиві СРСР і багато з них ми можемо побачити в сучасній Росії, де Москва продовжує відігравати звичну роль імперського центру. Путін спробував оновити інструментарій імперської стратегії, відповідно до умов глобалізації та інформатизації, що дозволило йому досягти певних успіхів, проте імперська політика та стратегія є анахронізмом в сучасному світі, водночас історія яскраво демонструє, що імперія як специфічна політична система є не стійкою за своєю природою. Згідно концепції О. Мотиля можна виділити три основні етапи існування імперій: зародження, занепад та розпад, часом також імперії відроджуються чи трансформуються, саме така доля спіткала дореволюційну Російську імперію, що перетворилася на Радянську імперію [6, с. 11]. Важко навести приклад навіть відносного винятку з цієї системи, тож можна сміливо стверджувати, що імперські стратегії є безперспективними з точки зору досягнення сталого розвитку держави.

На відміну від Радянського Союзу, РФ не має ані ідеологічного, ані мобілізаційного, ані ресурсного потенціалу достатнього для реалізації своєї неоімперської стратегії. Сучасна російська ідеологія не ґрунтується на жодній унікальній системі цінностей, як це було в СРСР з його «месіанською» стратегією поширення соціалістичної революції й побудови комунізму. Путінська пропаганда—це просто повітряна кулька з брехні й маніпуляцій, яка в сучасних умовах неодмінно приречена на вибух, оскільки розвиток глобальних інформаційних систем робить все більш складним підтримку «легенд» російського «агітпропу». Прорив інфор-

маційної блокади може стати надзвичайно деструктивним чинником для правлячого режиму, оскільки він здатен спровокувати сплеск соціального невдоволення й розчарування у політичному керівництві, цей ефект вже мав місце під час Серпневого путчу 1991 року, коли правда з центрального каналу вивела сотні тисяч громадян на вулиці Москви. Багатотисячні антивоєнні демонстрації в російській столиці довели, що середній клас та творча інтелігенція проти агресивної зовнішньої політики Кремля, проте більша частина населення РФ отримують інформацію не з Інтернету чи інших незаангажованих джерел, а з екранів національного телебачення, що вже давно стали основним інструментом пропаганди та маніпуляцій громадською думкою.

Імперська стратегія з її агресивною експансіоністською сутністю є анахронізмом та втрачає будь-яку ефективність в умовах сучасної міжнародної системи, що навпаки характеризується процесами глобалізації та інтеграції. Одним з основних ефектів глобалізації є постійно зростаюча взаємозалежність між акторами, за цих умов координація та узгодження дій на міжнародній арені стає детермінантою сталого розвитку і міжнародної безпеки. На відміну від попередніх часів в умовах глобалізації головна боротьба між державами розгортається не у військово-стратегічній, а в економічній сфері. Це навіть дало поштовх розвитку такого наукового напрямку як геоekonomіка. В умовах функціонування системи міжнародних інститутів, напрацьованих після Другої світової війни, однобічна агресивна стратегія зустрічає спротив з боку практично всієї світової спільноти. Держава агресор обов'язково підпадає під численні міжнародні санкції й опиняється у ізоляції, що призводить до руйнування життєво необхідних економічних зв'язків, тож іміджеві та фінансові втрати в такому випадку нівелюють будь-які потенційні здобутки від зовнішньої експансії. Російська Федерація не є авангардною країною, її технологічна відсталість від держав-лідерів — величезна, російська економічна система неефективна та неконкурентна, оскільки носить кланово-олігархічний характер й орієнтована переважно на експорт енергоносіїв. Прогнозована економічна рецесія й фактична втрата політичного впливу в Україні, яка одночасно є містком та буфером між РФ та Заходом, актуалізували прагнення кремлівського керівництва до певної ревізії міжнародно-політичної системи, як вимушеної міри задля збереження позицій геополітичного лідерства, оскільки військовий потенціал є чи не єдиною конкурентною перевагою Росії на світовій арені. РФ вже давно активно виступає за зменшення ролі НАТО в Європі, як зазначає К. Косачев «Європа зовсім не мотиво-

вана до реформ. Росія, якій на відміну від Німеччини, США, Швейцарії або Китаю, некомфортно в сьогоdnішній ситуації, ставить задачу переконувати колективну систему безпеки» [4]. Проте Москва не має ресурсів для тривалого глобального протистояння, оскільки її економіка є вкрай залежною від кон'юнктури зовнішніх ринків та міжнародної співпраці. Саме тому РФ орієнтується насамперед на т. з. «гібридні війни» — масштабні диверсійно-терористичні операції з використанням загонів особливого призначення, які супроводжуються безпрецедентними за своїм масштабом і цинізмом пропагандистськими кампаніями, спрямованими на спотворення реальної картини і створення необхідної суспільної думки за кордоном та всередині Росії. Разом з тим Путін постійно демонструє готовність до розв'язання Великої війни, з одного боку це є інструментом тиску на стабільні та процвітаючі країни Заходу, з іншого — засобом мобілізації російського суспільства. Сценарій «гібридної війни» передбачає шляхом створення відповідного інформаційного середовища досягти певної легітимації дій та, відповідно, зняття з РФ відповідальності за агресію. Таким чином стає можливим досягнення військово-стратегічної мети з одночасним збереженням політичних та економічних зв'язків, саме такий характер носила Російсько-Грузинська криза 2008 року і подібним чином розгорталася ситуація навколо Кримської кризи 2014. Однак, на відміну від подій у Південній Осетії, масштаби «гібридної війни» в Україні є значно більшими і за кількістю жертв, і за руйнуваннями, і за площею території зіткнень. Згадані чинники разом з титанічною працею вітчизняної дипломатії суттєво вплинули на суспільну думку за кордоном, змінивши її на користь української позиції. Україна отримала і продовжує отримувати політичну, економічну та військово-технічну допомогу від багатьох держав, що значно посилило її позиції у протистоянні російській агресії. В свою чергу Кремль не демонструє жодного реального прагнення до деескалації ситуації, а всі пропозиції та кроки щодо мирного врегулювання носять виключно декларативний характер.

Україно-російська криза продемонструвала невідворотність докорінної зміни зовнішньополітичної стратегії РФ, її ролі та місця на міжнародній арені. Цинізм анексії Криму не вдалося приховати навіть за допомогою найновіших маніпулятивних технологій у ЗМІ, щедро профінансованих Кремлем. Не зважаючи на потужне російське лоббі в європейських політичних структурах та міжнародних організаціях, світ практично одностайно засудив відверте загарбання частини території нашої держави. Разом з тим встановлення влас-

ного контролю над територією за допомогою військових засобів, що ми можемо спостерігати на прикладі Криму та частини східних областей України, є нічим іншим як реалізацією неоімперської стратегії Росії. Дану тезу підтверджує також пояснення Путіним агресії в Україні — мовляв, Москва вбачає загрозу в можливому продовженні розширення НАТО на схід — оскільки ірраціональний потяг до абсолютної безпеки є основною ознакою класичної імперії. Подібна стратегія не може бути ефективною тому, що вона є анахронізмом і суперечить логіці взаємозалежного світу епохи глобалізації, а відповідно до традиційних етапів існування імперій згадана стратегія веде до розпаду політичної одиниці. Претензії РФ на відновлення статусу світової наддержави у глобальному контексті не підкріплені відповідним економічним, соціально-політичним чи демографічним ресурсом, Росія — це регіональна держава з глобальними амбіціями. Величезна кількість внутрішніх викликів створюють реальну загрозу в контексті реалізації агресивної геополітичної стратегії, яка відповідно формує несприятливе та вороже зовнішнє середовище. Зараз ми можемо спостерігати це на прикладі введення цілого спектру міжнародних санкцій проти РФ, які звичайно перешкоджають її сталому розвитку.

Метою Путіна в контексті ескалації конфлікту в Україні після Кримської кризи та провалу плану з побудови т. з. «Новоросії», що передбачав встановлення контролю за низкою південних і східних областей, стало нанесення максимальної шкоди українській економіці та соціальній інфраструктурі, можливо щоб уникнути появи чинника «української Польщі» — яскравого прикладу ефективного розвитку сусідньої держави в умовах Західної суспільно-політичної моделі. Розв'язання та постійне роздмухування конфлікту на Донбасі дає Кремлю час для корекції стратегії та визначення ключових пріоритетів на конкретному етапі.

Подальший розвиток та реалізація путінської неоімперської стратегії може призвести або до досить швидкого розпаду РФ під впливом внутрішніх деструктивних процесів та зовнішнього економічного й політичного тиску, або до поглиблення міжнародної ізоляції, створення закритого мілітаризованого суспільства на кшталт Північної Кореї. Другий сценарій є більш вірогідним і несе велику загрозу міжнародній безпеці у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Ветринський І. М. Імперія та її стратегії в сучасному науковому дискурсі / І. М. Ветринський // Науковий вісник одеського

- державного економічного університету. — 2009. — № 17 (95). — С. 107 — 119.
2. В Москве четыре фигуранта «болотного дела» получили тюремные сроки [Электронный ресурс] // Зеркало недели. — Режим доступа: http://zn.ua/WORLD/v-moskve-chetyre-figuranta-bolotnogo-dela-poluchili-tyuremnye-sroki-151065_.html
 3. Госдума приняла закон о пятилетнем сроке за митинги [Электронный ресурс] // Грани. Ру. — Режим доступа: <http://grani.ru/Politics/Russia/Parliament/Duma/m.230796.html>
 4. Косачев К. За тремя зайцами? [Электронный ресурс] / К. Косачев // Россия в глобальной политике. — Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Za-tremya-zaitcami-15105>
 5. КППФ обжалует в КС расширение прав ФСБ на досмотр личных вещей [Электронный ресурс] // Каспаров. Ру. — Режим доступа: <http://www.kasparov.ru/material.php?id=53AA5C21A04F9>
 6. Мотиль О. Підсумки імперії / Олександр Мотиль; авторизований пер. з англ. П. Грицака. — К.: Критика, 2009. — 200с.
 7. Путин считает, что распад СССР стал трагедией для миллионов [Электронный ресурс] // РИА НОВОСТИ. — Режим доступа: <http://ria.ru/politics/20050505/39937603.html>
 8. Путин подписал закон об уголовной ответственности за призывы к экстремизму в интернете [Электронный ресурс] // Факты и комментарии. — Режим доступа: <http://fakty.ua/184044-putin-podpisal-zakon-ob-ugolovnoj-otvetstvennosti-za-prizyvy-k-ekstremizmu-v-internete>
 9. Россия и Китай могут создать на Дальнем Востоке единую экономическую зону [Электронный ресурс] // Корреспондент. net. — Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/3369484-rossiya-y-kytai-mohut-sozdat-na-dalnem-vostokeyedynuu-ekonomycheskuu-zonu>
 10. Шерп Д. Жесткая дипломатия и мягкое принуждение: влияние России за рубежом / Джеймс Шерп; Пер. с английского Королевский ин-т междунар. отношений Chatham House; Центр Разумкова. — К.: Заповіт, 2013. — 138с.

Стаття надійшла до редакції 23.06.2014 р.

Ветринский И. М. Трансформация геополитической стратегии России в контексте крымского кризиса.

Рассматриваются последствия Крымского кризиса в марте 2014 года, анализируются возможные пути и формы дальнейшего развития политической системы Российской Федерации, ее геополитические императивы и трансформация внешнеполитической стратегии.

Ключевые слова: *геополитика, геополитическая стратегия России, неоимперские посягательства, геоэкономика, крымская кризис, сепаратизм.*

Vetrinsky I.M. Transformation of Russia's geopolitical strategy in the context of the Crimean crisis.

Discusses the implications of the Crimean crisis in March 2014, Also analyzes the ways and forms of further development of the political system of the Russian Federation, its geopolitical imperatives and the transformation of its foreign policy strategy.

Keywords: *geopolitics, geopolitical strategy of Russia's neo-imperialistic encroachment, geo-economics, Crimean crisis separatism.*